

- There are many biological and behavioral changes that occur during pregnancy and the postpartum period that can make women more prone to insect-, food-, and water-related illnesses. Some of these illnesses, which may increase due to climate change, can also threaten maternal and fetal health [3].
- Pregnant and postpartum women can be at increased risk of experiencing post-traumatic stress disorder (PTSD) and depression after natural disasters and extreme weather events.

Policy, clinical, and research strategies for adaptation and mitigation should be continued, strengthened, and expanded with cross-disciplinary efforts. Top priorities should include (a) reinforcing and expanding policies to further reduce emission, (b) increasing awareness and education resources for healthcare providers and the public, (c) facilitating access to quality population-based data in low-resource areas, and (d) research efforts to better understand mechanisms of effects, identify susceptible populations and windows of exposure, explore interactive impacts of multiple exposures, and develop novel methods to better quantify pregnancy health impacts [5].

Used literatures:

1. Berkes, F. and C. Folke, Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience. 1998, Cambridge University Press, p. 459.
2. Celia Roberts Reproduction, kin and climate crisis, 2023, Bristol University Press, p. 18.
3. Debra Roberts Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems, 2019, p. 75.
4. Norton B.A. Planning for cooler cities: A framework to prioritise green infrastructure to mitigate high temperatures in urban landscapes. 2015, Landscape and Urban Planning, pp. 134–138.
5. Termeer C. Transformational change: governance interventions for climate change adaptation from a continuous change perspective. 2017, Journal of Environmental Planning and Management, pp. 558–576.

IQLIM MUAMMOLARI TURLI KASALLIKLARNING POYDEVORI SIFATIDA

*Raximberdiyeva Ruxshona, Parpiyeva Odinaxon Raxmanovna
Central Asian Medical University*

Kirish. Iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri orasida jarohatlar va odamlarning halok bo'lishiga olib keladigan ekstremal ob-havoning bevosita ta'siri, shuningdek, hosilning yetishmasligi yoki toza ichimlik suvidan foydalanishning etishmasligi kabi bilvosita ta'sirlar kiradi. Iqlim o'zgarishi aholi salomatligi uchun keng ko'lamli xavflarni keltirib chiqaradi. Sog'liq uchun xavflarning uchta asosiy toifasiga quyidagilar kiradi:

1. To'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiluvchi ta'sirlar (masalan, issiqlik to'lqinlari, ekstremal ob-havo ofatlari tufayli);
2. Ekologik tizimlar va munosabatlardagi iqlim bilan bog'liq o'zgarishlar (masalan, ekinlar hosildorligi, chivin ekologiyasi) orqali yuzaga keladigan ta'sirlar, dengiz mahsuldorligi);
3. Qashshoqlik, ko'chish va ruhiy salomatlik muammolari bilan bog'liq ko'proq tarqalgan (bilvosita) oqibatlar.

Aniqroq aytganda, salomatlik va issiqlik o'rtasidagi bog'liqlik (global haroratning oshishi) quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi: zaif aholining issiqlik to'lqinlariga ta'siri, issiqlik bilan bog'liq o'lim, jismoniy faollik va mehnat qobiliyatiga va ruhiy salomatlikka ta'siri. Ba'zi hududlarda ko'payishi mumkin bo'lgan bir qator iqlimga sezgir yuqumli kasalliklar mavjud, masalan, chivinli kasalliklar, vibrion patogenlar kasalliklari, vabo va ba'zi suv bilan yuqadigan kasalliklar. Sog'liqqa, shuningdek, o'rmon yong'inlari paytida jarohatlar, kasalliklar va havoning ifloslanishi orqali ekstremal ob-havo hodisalari (suv toshqini, bo'ronlar, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari)

jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Iqlim o'zgarishining sog'liq uchun boshqa ta'sirlari orasida dengiz sathining ko'tarilishi tufayli migratsiya va ko'chish kiradi; oziq-ovqat xavfsizligi va kam ovqatlanish, ichimlik suvining kamayishi, okeanlar va ko'llarda zararli suv o'tlari gullashining ko'payishi va issiqlik to'lqinlari paytida qo'shimcha havo ifloslantiruvchisi sifatida ozon darajasining oshishi. Iqlim o'zgarishining ilon chaqishi epidemiologiyasiga ta'siri bo'yicha mavjud dalillar cheklangan, ammo ilon chaqishi xavfining geografik o'zgarishi kutilmoqda.

Issiqlik to'lqinlarining kuchayishi iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'sir qiladigan ta'siridir: Harorat taqsimoti xaritasi orqali shahar issiqlik ta'sirining tasviri: qizil issiq joylarni, oq juda issiq hududlarni ko'rsatadi.

Sog'liqni saqlash mutaxassisleri ogohlantirishicha, "haddan tashqari issiqlik ta'siri yurak-qon tomir, serebrovaskulyar va nafas olish kasalliklaridan o'lim xavfini va barcha sabablarga ko'ra o'limni oshiradi. 65 yoshdan oshgan odamlarda issiqlik bilan bog'liq o'limlar 2019-yilda 345 000 ta o'lim bilan rekord darajaga yetdi.

Mehnat qobiliyatining o'zgarishi. Yuqori harorat odamlarning ish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Kasbiy issiqlik ta'siri, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo'jaligidagi ishchilariga ta'sir qiladi: Hisob-kitoblarga ko'ra, 2020-yilda haddan tashqari issiqlik ta'siri tufayli 295 milliard soatlik potentsial ish yo'qolgan, rivojlanayotgan mamlakatlardagi barcha yo'qotishlarning 79 foizi qishloq xo'jaligi sohasida sodir bo'lgan.

Iqlim muammolarini oldini olish.

- Avvalo, ekologik madaniyat oiladan boshlanishi lozim;
- Ishlab chiqarish korxonalarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali atmosferaga tashlanayotgan issiqxona gazlari miqdorini kamaytirish zarur;
- Ekologik toza transport vositalarini ko'paytirish, shu jumladan keng jamoatchilik uchun qulay bo'lgan veloyo'lakchalar tashkil etish kerak;
- Ko'kalamzorlashtirish ishlarini amalga oshirish. Ko'p yillik daraxtlarning ekilishi hududdagi mikroiqlimni yumshatishga sabab bo'ladi. Shuningdek, shahar hududlari va avtomobil yo'llari chetida yashil hududlarni kengaytirish darkor;
- Suv resurslaridan oqilona foydalanishda tejamkor texnologiyalardan unumli foydalanish lozim;
- Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish, ya'ni chiqindisiz texnologiyalar. energiyatejamkor, resurstejamkor texnologiyalardan foydalanishni joriy etish yoki boshqacharoq qilib aytganda mamlakatda yashil iqtisodiyotni joriy etish zarur.
- Qayta tiklanuvchi quyosh va shamol energiya manbalaridan foydalanish. orqali iqlim o'zgarishlari oqibatlarini ma'lum bir darajada kamaytirish mumkin.

O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISH ISTIQBOLLARI VA IQLIM MUAMMOLARI - BARQAROR RIVOJLANISH YO'LIDAGI AHAMIYATI

Sultonov Saminjon To'xtasinovich, Obidov Mardonbek G'ayratjon o'g'li
s.s.tuxtasinovich@mail.ru, mardonbeko256@gmail.com
Farg'ona politexnika instituti

Matolar - insoniyat uchun oziq-ovqat, boshpana kabi narsalarning biri hisoblanadi. Shuning uchun matolami paydo bolishi va ularni ishlab chiqarish evolyutsiyasi insoniyat tarixi bilan bevosita bog'liqdir. Insonlar matolardan o'z tanalarini tashqi muhitni zararli ta'sirlaridan himoyalash va chiroyli ko'rinish uchun foydalanishgan. Inson dunyoga kelgan kunidanoq uni matoga o'rashadi, ya'ni kiyintirishadi, bir umr, butun hayoti davomida mato ichida yashaydi, hatto boqiv dunyoga ham mato ichida ketadi. Inson matolar bilan umr bo'yi aloqada, birga boiganliklari sababli, uni insonni ajralmas bir qismi deyish mumkin, hamda uni yaqinroqdan o'rganish, bo'ysundirish va boshqarishga harakat qilinadi.